

MUHAMMADIEV ATXAM AKRAMOVICH
BEKBO'TAYEV NODIRBEK SHAMSI O'G'LI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
talabalari

***Annotatsiya:** Asar inson psixikasining evolyutsion rivojlanishini o'rganadi, xulq-atvorning biologik asoslarini tahlil qiladi va tadqiqotlar orqali psixologik xususiyatlarni izah etadi. Psixikaning felogenetik taraqqiyoti mavzusi psixikaning evolyutsion rivojlanishini o'rganadi. Bu jarayon biologik evolyutsiya bilan bog'liq bo'lib, inson psixikasining paydo bo'lishi va o'zgarishini tushuntiradi.*

***Kalit so'zi:** Evrim, Psixika, Felogenetik, Insoniyat, Biogenetik, Fiziologiya, Xulq-atvor, Munosabatlar*

Kirish

Psixikaning felogenetik taraqqiyoti - bu psixikaning evrim jarayonida qanday shakllanganini va qanday yangi formatlarni olganini o'rganadigan soha. Bu nazariyalar ko'pincha biogenetik, fiziologik va ijtimoiy omillarni hisobga oladi.

Evrin: Psixika va xulq-atvor insoniyatning evolyutsion taraqqiyotida uning turli hayotiy sharoitlarda qanday moslashishiga tayanadi. Evrim: Bu biologik jarayon bo'lib, organizmlarning vaqt o'tishi bilan o'zgarishini anglatadi. Evrim, asosan, genetik o'zgarishlar, seleksiya va uyushganlik orqali amalga oshadi. Tasodifiy mutatsiyalar: Genetik materialdagi o'zgarishlar, bu o'zgarishlar turli omillar (radiatsiya, kimyoviy moddalardan) orqali yuzaga kelishi mumkin. Tabiiy tanlov: Muayyan sharoitlarda omon qolish va ko'payish uchun eng mos organizmlar tanlanadi. Mikroevrim va makroevrim: Mikroevrim kichik populyatsiyalarda yuz beruvchi o'zgarishlardir, makroevrim esa butun turlar yoki katta guruhlar bo'yicha evolyutsion o'zgarishlarni o'z ichiga oladi. Evrim nazariyasi Charles Darwin tomonidan 19-asrda asos solingan. U, organizmlarning

evolyutsion rivojlanish jarayonlarini tahlil qildi va ularning tabiatga moslashishi haqida ilmiy fikrlar bildirdi. Munosabatlar: Rivojlanish jarayonida ijtimoiy va ekologik omillar psixik xususiyatlarga ta'sir ko'rsatadi.

Fiziologiya: Miyaning tuzilishi va faoliyati psixikaning felogenetik taraqiyotida muhim ahamiyatga ega.

Evrin: Tabiatdagi organizmlarning vaqt o'tishi bilan o'zgarishi. Bu jarayon, genetik o'zgarishlar asosida sodir bo'ladi.

Psixika: Insonning va boshqa organizmlarning ruhiy jarayonlari, fikrlash, his-tuyg'ular va xulq-atvorini o'z ichiga oladi.

Psixika: Bu inson ruhining, fikrlarning, his-tuyg'ularning va xulq-atvorning shakllanishi va jarayonidir. Psixika insonning muomala, o'zini tutish, va tashqi muhit bilan aloqada bo'lishini belgilaydi.

Fikr: Ushbu jarayonlar ichida salbiy va ijobiy fikrlar, muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish jarayonlari mavjud.

Hissiyotlar: Bu ruhiy jarayonlar, masalan, quvonch, qayg'u, qo'rquv yoki ashulalardir.

Psixologiya: Psixika va inson harakatlarini o'rganadigan fan.

Psixologik disorderlar: Turli hil psixik muammolar, masalan, depressiya, tashvish yoki ruhiy kasalliklar.

Psixika insonning shaxsiyati, qobiliyatlari va u o'zini atrofdagi dunyo bilan qanday munosabatda bo'lishini shakllantiradi. U shuningdek, insonlar orasidagi ijtimoiy munosabatlarda ham muhim rol o'ynaydi.

Felogenetik: Organizmning evolyutsion tarixi va farqlanishini o'rganadigan fan.

Felogenetik: Bu termin biologiyada genetik o'zgarishlar orqali organizmlar evolyutsiya va kelib chiqish jarayonini o'rganish bilan bog'liq.

Felogenetik daraxt: Organizm yoki turlar o'rtasidagi qarindoshlik aloqalarini ko'rsatadigan diagramma. Bu daraxt orqali organizmlar o'rtasidagi evolyutsion rivojlanishni kuzatish mumkin.

Genetik ma'lumotlar: Genlar va DNK tarkibini o'rganish uchun ishlatiladi. Bu ma'lumotlar turlar o'rtasidagi aloqalarni aniqlashda yordam beradi.

Evolyutsiya nazariyasi: Felogenetik o'zgarishlar va ularning natijasidaturllarning paydo bo'lishi va yo'q bo'lishini tushunishga yordam beruvchi ilmiy model.

Felogenetik tadqiqotlar biologiya, ekologiya va genetikaning muhim qismlaridan biridir, bu orqali biz hayvon va o'simliklarning evolyutsion tarixini yaxshiroq anglaymiz

Insoniyat: Homo sapiens turi va ularning ijtimoiy, madaniy va biologik rivojlanishi.

Insoniyat: Yer yuzidagi intellektual va ijtimoiy mavjudotlar yig'indisi. Insoniyat asosan odamlar, ularning madaniyati, tarixiy rivojlanishi va jamiyatdagi o'zaro aloqalari bilan bog'liq.

Tarix: Insoniyatning o'tmishi, ta'limotlar va madaniyatlarning rivojlanish tarixi.

Madaniyat: Insoniyat tomonidan yaratilgan, urf-odatlar, san'at, ilm-fan, til va qadriyatlar majmui.

Ijtimoiy tizimlar: Foydali va barqaror jamiyatlarni yaratish uchun odamlar o'rtasida tashkil etilgan tuzilmalar, masalan, oilalar, davlatlar va jamoalar.

Inson huquqlari: Har bir insonning asosiy huquqlari va erkinliklari, bular ijtimoiy adolatni ta'minlashga yordam beradi.

Insoniyat o'z o'zgarishi va rivojlanishini davom ettirib, yangi madaniyatlar va bilimlarni yaratadi

Biogenetik: Genlarning kelib chiqishi va ularning avlodlarga o'tishi bilan bog'liq qoidalar. Biogenetik: Hayotning genetik asoslari va o'zgarishlarini o'rganadigan fan sohasi. Bu, biologik xususiyatlarning meros qilib o'tishi va uzluksiz evolyutsiyasini o'rganadi.

Gen: Mahsuldorlikka ta'sir etuvchi DNK segmenti, u organizmning xususiyatlarini belgilaydi. Merosi: Genetik ma'lumotlarning bir avloddan boshqasiga o'tishi.

Evolyutsiya: Organizmning vaqt o'tishi bilan genetik o'zgarishlar natijasida yangi turlarning paydo bo'lishi.

Biotexnologiya: Genetik mexanizmlardan foydalanib, yangi mahsulotlar yoki jarayonlar yaratish.

Biogenetik o'rganishlari, kasalliklarni aniqlash va davolashda, qishloq xo'jaligida yangi turlar yaratishda va tabiatni himoya qilishda muhim ahamiyatga ega.

Fiziologiya: Organizmning hayot faoliyatini, organlarning ishlashini va uning energetik jarayonlarini o'rganadi. Fiziologiya: Organizmning ishlash jarayonlari va uning turli funksiyalarini o'rganadigan fan. Bu bilim sohasi biotexnologiya, tibbiyot, va biologiya asoslarini tushunishga yordam beradi. Hujayra fiziologiyasi: Hujayralar qanday ishlaydi, energiya qanday ishlab chiqariladi va atmsharalar qanday sodir bo'lishini o'rganadi.

Organizm fiziologiyasi: Tana tizimlari, masalan, yurak-qon tomir, nafas olish, nerv va metabolizm tizimlarining faoliyatini tahlil qiladi.

O'zgarish fiziologiyasi: Organizmning stress, muhit va kasalliklar kabi ta'sirlarga qanday moslashishini o'rganadi.

Fiziologiyani o'rganish, sog'liqni saqlash va kasalliklarni davolashda, sportni rivojlantirishda va umumiy salomatlikni yaxshilashda muhimdir

Xulq-atvor: Organizmning atrof-muhitga nisbatan javob berishi va harakatlari. Xulq-atvor: Individ yoki guruh tomonidan ko'rsatilgan harakat yoki reaksiyalar to'plami. Bu inson psixologiyasi, ijtimoiy fanlar va madaniyat o'rganishida muhim o'rin tutadi.

Psixologik xulq-atvor: Insonning psixologik holati va fikrlashi xulq-atvorini qanday ta'sir qilishi.

Ijtimoiy xulq-atvor: Odamlar o'rtasidagi munosabatlar, jamiyatning normalari va shartlariga bog'liq harakatlar.

Aggressiv xulq-atvor: Bosqinchi yoki zararli harakatlar, ko'pincha stress yoki muammolarga javob sifatida yuzaga keladi.

Pozitiv xulq-atvor: Kreativlik, ijobiy munosabatlar va hamkorlikni o'z ichiga oladi.

Xulq-atvorni tushunish, insoniyatning rivojlanishi, ijtimoiy tizimlar va salomatlik muammolarini hal qilishda muhim ahamiyatga ega.

Munosabatlar: Insonlar o'rtasidagi ijtimoiy, emotsional va madaniy aloqalar. Munosabatlar: Ikki yoki undan ortiq shaxs yoki guruhlar o'rtasida o'zaro aloqalar va hissiy bog'liqlikni ifodalaydi. Munosabatlar turli shakllarda bo'lishi mumkin, masalan:

Ijtimoiy munosabatlar: Odamlar o'rtasidagi aloqalar, ya'ni do'stlik, qarindoshlik va tanishlik. Romantik munosabatlar: Sevgi va hissiy bog'lanishdan iborat, bu er-xotin, juftlik yoki romantik sheriklar o'rtasida bo'ladi.

Kasbiy munosabatlar: Ish joyida hamkasblar o'rtasidagi aloqalar, ularning hamkorlik va professional rivojlanishlariga ta'sir qiladi.

Oila munosabatlari: Oila a'zolari o'rtasidagi aloqalar, bu erda hissiy, iqtisodiy va ijtimoiy yondashuvlar mavjud.

Munosabatlar inson hayotining muhim qismi bo'lib, shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishga katta ta'sir ko'rsatadi. Ular orqali o'zaro tushunish, qo'llab-quvvatlash va hissiy bog'lanish paydo bo'ladi.

Ijtimoiy omillar: Bu omillar insonning hayoti va faoliyatiga ta'sir ko'rsatadigan ijtimoiy muhit va aloqalarni anglatadi. Ular orasida:

1. Madaniyat: An'analar, urf-odatlar va ijtimoiy qoidalar.
2. Ta'lim: O'sish va rivojlanish uchun zarur bilim va ko'nikmalar.

Oilaviy muhit: Oila a'zolarining tarbiyasi va ijtimoiy rag'batlari.

Ijtimoiy tabaqalanish: Ijtimoiy mavqe va iqtisodiy holat.

Ijtimoiy tarmoq: Do'stlar, tanishlar va hamkasblar bilan aloqalar.

Ekologik omillar: Bu omillar inson faoliyatining atrof-muhitga ta'sirini va tabiatning inson hayotiga ta'sirini anglatadi. Ular orasida:

Iqlim: Qishloq xo'jaligi va boshqa sohalarga ta'siri. Tabiat resurslari: Suv, yer, havo sifatining ahamiyati.. Ekosistemalar: Biodiversitet va biologik muvozanat.

Urbanizatsiya: Shaharlar va qishloqlardagi o'zgarishlar, ularning atrof-muhitga ta'siri.

Ijtimoiy va ekologik omillar inson jamiyatining rivojlanishi va farovonligida muhim rol o'ynaydi.

XULOSA

Bular psixika va uning evolyutsiyasini tushunishda muhim o'rin tutadi. Psixikaning felogenetik taraqqiyoti insoniyat tarixi va ekotizimdagi o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u ijtimoiy va shaxsiy o'zgarishlarni anglatadi. Bu jarayon, insonning psixik rivojlanishini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. o'zining evolyutsion, ijtimoiy va madaniy taraqqiyoti bilan dunyoni o'zgartirgan va o'zgarishlarga ochiq jamiyatdir. U kelajakda yangi qiyinchiliklar va imkoniyatlarga duch kelishi kutilmoqda, Felogenetik taraqqiyot odamlar va boshqa organizmlarning evolyutsion o'tishlari orqali kelib chiqishini va ularning ekologik muhitda qanday o'zgarishlarini tushunishga yordam beradi. Bu bilimlar biotexnologiya va konservatsiya strategiyalarini ishlab chiqishda muhimdir.

Adabiyotlari:

1. Yu.I.Aleksandrov, D. G. Shevchenko.,. Psixologiya asoslari: universitetlar uchun darslik - M.: INFA-M, 1997. - 367 b.
2. L.A.Venger, V.S.Muxina, .Gamezo, M. V. Yosh va pedagogik psixologiya: pedagogika universitetlarining barcha mutaxassisliklari talabalari uchun darslik. . - M.: Ma'rifat, 2008. -345b.
3. A. G.Aseev,. Rivojlanish psixologiyasi: o'quv qo'llanma / A. G. Aseev. - Irkutsk: DEVELOPMENT-INFORM, 2009. - 356 p
4. Yuldashev, T. (2022, February). Measures to eliminate or prevent the manifestation of personality aggression. In *Conference Zone* (pp. 227-229).
5. Abdukarimovich, Y. T., & Melikmurodovich, S. U. B. (2022). Art Therapy in Eliminating Aggressiveness in the Individual. *Global Scientific Review*, 9, 1-4.
6. Abdukarimovich, Y. T., & Melikboboyevich, S. U. (2022). FORMING A RESPONSIBLE ATTITUDE TO THE FAMILY IN YOUNG PEOPLE. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(1), 653-657.
7. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Xotira>
8. <https://fayllar.org/reja-kirish-i-bob-psixologik-adabiyotlarni-korish-xotira-muamm.html?page=3>